

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м.КОНОТОП
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Організація споживчого кредитування: проблеми і сучасні тенденції розвитку
(на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

Освітній рівень “Бакалавр”

Спеціальність «Фінанси, банківська права та страхування»

Керівник роботи: _____
(підпис)

О.В. Циганенко
(ініціали, прізвище)

Студент: _____
(підпис)

А. В. Сагай
(ініціали, прізвище)

Група: _____

Суми
2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота. 37 с., 11 рис., 4 табл., 24 джерел.

Мета роботи – вивчення теоретичних основ організації споживчого кредитування банку, виявити проблеми та розробити шляхи їх вирішення.

Об'єкт дослідження – споживче кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Методи дослідження – аналіз та синтез, метод порівняння при виявленні тенденцій розвитку АТ КБ «ПРИВАТБАНК», методи системного аналізу та синтезу, зокрема причинно-наслідковий аналіз та інші.

Розвиток споживчого кредитування і його динаміка залежить від ступеня зацікавленості комерційних банків в роздрібному кредитуванні, ресурсного забезпечення кредитних операцій, а також попиту населення на кредити. При цьому можливості і бажання громадян користуватися банківськими кредитами залежить від параметрів макроекономічного розвитку країни.

У першому розділі розкрито економічну сутність споживчого кредитування та процес управління організацією споживчого кредитування в банку.

У другому розділі наведено характеристику ринку споживчого кредитування в Україні та проаналізовано кредитний портфель АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

У третьому розділі виявлено проблеми і тенденції розвитку ринку споживчого кредитування в Україні та надано пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

КРЕДИТ, СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ, БАНК, ОРГАНІЗАЦІЯ, РИНОК.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ	8
1.1 Економічна сутність споживчого кредитування	8
1.2 Процес управління організацією споживчого кредитування в банку	11
2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ	16
2.1 Характеристика ринку споживчого кредитування в Україні	16
2.2 Аналіз кредитного портфелю АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	20
3 ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ	26
3.1 Проблеми і тенденції розвитку ринку споживчого кредитування в Україні	26
3.2 Пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	31
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	35

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи. Сучасне суспільство неможливо уявити без розвиненої системи банківських продуктів, зокрема банківських кредитів. Істотне місце в їх структурі припадає на кредити фізичним особам, так звані споживчі кредити. Від розвитку даного сегмента залежить споживчий попит на товари тривалого користування і спроможність населення задовольнити свої потреби в даних товарах.

Споживчий кредит - це одна з найбільш зручних для фізичних осіб форм кредитування. У сучасній Україні в умовах збільшення видач споживчих кредитів питання управління портфелем споживчих кредитів і його державного регулювання стають особливо актуальними.

Комерційні банки завжди можуть запропонувати своїм клієнтам широкий спектр послуг в наданні споживчого кредиту, під яким слід розуміти кредит, що надається населенню для оплати їх споживчих потреб (квартири, меблів, автомобіля, побутової техніки, подорожі і т.д.). Як відомо, споживче кредитування є одним з основних джерел доходів банків. Також воно привабливе тим, що з отриманням додаткового доходу, що надається банками у вигляді кредитних ресурсів, відбувається збільшення купівельної спроможності населення, що, в свою чергу, веде до підвищення економічного розвитку України.

Однак за рівнем розвитку споживчого кредитування вітчизняні банки мають велике відставання від банків не тільки економічно розвинених, але і країн, що розвиваються.

Кредитування є найбільш значущою, з точки зору отримання прибутку, операцією банку. В даний час особливої актуальності і значимості набуває кредитування фізичних осіб на різні цілі і терміни. Споживче кредитування фізичних осіб - найпоширеніший вид кредитування в Україні. З кожним роком обсяги споживчих кредитів ростуть, також і збільшується частка проблемних кредитів. Незважаючи на прогресивні зміни в чинному законодавстві та постійне

удосконалення процесу кредитування, все ще є невирішені питання. В сучасних умовах, роль споживчого кредитування в Україні значно зростає під впливом фінансової глобалізації та макроекономічної ситуації. Його розвиток є одним з головних умов функціонування банківської системи в цілому, а також необхідністю для економічного розвитку країни.

Розвиток споживчого кредитування і його динаміка залежить від ступеня зацікавленості комерційних банків в роздрібному кредитуванні, ресурсного забезпечення кредитних операцій, а також попиту населення на кредити. При цьому можливості і бажання громадян користуватися банківськими кредитами залежить від параметрів макроекономічного розвитку країни.

Дослідженням проблем банківського кредитування фізичних осіб займалися такі вчені як Г. Н. Белоглазова, Л. П. Жуков, О. І. Лаврушин, Кроливецкая Е. Ф., М. В. Романовський, С. Н. Власова, С. А. Даниленко, Ю. А. Бабічева, Г.С. Панова і інші.

Актуальність теми дослідження визначила постановку мети, об'єкта, предмета і завдань дослідження.

Мета роботи – вивчення теоретичних і практичних основ організації споживчого кредитування в комерційному банку, виявити проблеми та розробити шляхи їх вирішення.

Завдання дослідження, які поставлені та вирішені для досягнення мети роботи:

- розкрито сутність споживчого кредитування;
- розглянуто процес управління організацією споживчого кредитування в банку;
- подано характеристику ринку споживчого кредитування в Україні;
- проаналізувано кредитний портфель АТ КБ «ПРИВАТБАНК»;
- виявлено проблеми і тенденції розвитку ринку споживчого кредитування в Україні;
- надано пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Об'єкт дослідження – споживче кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Предметом дослідження – економічні відносини, що виникають в процесі організації споживчого кредитування в комерційному банку.

Методи дослідження. У роботі використовувались наступні методи: аналіз та синтез, метод порівняння при виявленні тенденцій розвитку АТ КБ «ПРИВАТБАНК, методи системного аналізу та синтезу, зокрема причинно-наслідковий аналіз та інші.

Структура роботи. Основна частина дипломної роботи складається з трьох розділів. У першому розділі розкрито економічну сутність споживчого кредитування та процес управління організацією споживчого кредитування в банку.

У другому розділі наведено характеристику ринку споживчого кредитування в Україні та проаналізовано кредитний портфель АТ КБ «ПРИВАТБАНК

У третьому розділі виявлено проблеми і тенденції розвитку ринку споживчого кредитування в Україні та надано пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Фактологічну основу роботи складають Закони та нормативно-правові акти України; наукова література вітчизняних і зарубіжних авторів з фінансів; періодичні фахові видання економічного профілю; методичні матеріали; матеріали статистичної та фінансової звітності АТ КБ «ПРИВАТБАНК

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1 Економічна сутність споживчого кредитування

У сучасній економіці, кредитування є одним з основних умов споживчого кредитування фізичних і юридичних осіб. З кожним роком, банки збільшують свої можливості, йдуть в ногу з часом, доповнюють новими видами та умовами свою лінію кредитування.

Впроваджуються нові технології, що сприяють мінімізації витраченого часу клієнтів. Клієнти можуть, не виходячи з дому подавати заявку на кредит, оплачувати його через свій мобільний пристрій і т.д.

Кредитування фізичних осіб поширене в усіх країнах світу, є запорукою соціальної та економічної стабільності, вносячи свій внесок в реалізацію основних напрямів державної політики. Держава, в свою чергу, займається контролем і підтримкою всіх кредитних організацій, надаючи державні гарантії. Об'єктами споживчого кредитування традиційно є продаж торговими організаціями товарів і послуг з відстрочкою платежу або надання кредитними організаціями позик з метою придбання будь-яких потреб.

Найчастіше, населенню вигідно брати позику на різні потреби, так як накопичити певну суму досить складно, а з наданою позикою можна придбати все і відразу, і просто в встановлені терміни платити за зобов'язаннями. Кредитні організації стають більш лояльними до своїх клієнтів. Вони змінюють умови кредитування на більш підходящі споживачам, надають відстрочку, розробляють велику кількість кредитних продуктів, для того щоб клієнт зміг підібрати необхідний йому кредит.

Споживчий кредит позиціонується безпосередньо як кредит на споживчі потреби. Він надається в декількох формах: готівкової, безготівкової і товарної. Кредит у готівковій та безготівковій формі зазвичай видається банківськими організаціями під певні умови.

Розгляд таких заявок займає до трьох днів, так як перевіряються особисті дані і платоспроможність клієнтів. Але часом клієнт не може чекати або йому необхідна невелика сума. У зв'язку з цим він звертається до мікрофінансових організацій, які на підставі ліцензії можуть видавати позики, з терміном від семи днів до місяця. але такі організації завжди завищують процентні ставки. Обумовлюється це тим, що вони майже не перевіряють платоспроможність клієнтів, а для подачі заявки потрібен тільки паспорт. Тим самим, всі ризики закладаються в високу процентну ставку, яка ніким не контролюється. У результаті виходить, що двоє сумлінних позичальників платять за вісім «поганих», які не повернуть гроші. Кредити в товарній формі видають торгові організації, отримуючи позики в банку, під товари, продані в кредит. Наприклад, клієнтові необхідно придбати холодильник, але зазначеної на ціннику суми він не має. В такому випадку, він оформляє товари в кредит безпосередньо в магазині і платить щомісяця суму, встановлену банком.

Сьогодні споживче кредитування є основним напрямком банківської діяльності. Під споживчими кредитами розуміються кредити, що надаються фізичним особам (Споживачам) з метою придбання товарів (робіт, послуг) для особистих, сімейних, домашніх і інших потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності. Сфера дії споживчого кредиту набагато ширша. Споживчим кредитом може стати покупка нерухомості в розстрочку, кредит для отримання освіти, щоденні поточні покупки позичальника за допомогою кредитних карток, позики індивідуальним підприємцям і т.д. хоч вони і не в повній мірі відповідають класичному трактуванню поняття споживчого кредиту, але в деяких випадках можуть розглядатися саме як такі.

Споживчий кредит можна визначити, як форму кредиту, що носить споживчий характер, а не продуктивний або як будь-який вид кредиту населенню.

Грошові кошти, надані кредитором позичальнику на підставі кредитного договору, договору позики, в тому числі з використанням електронних засобів платежу, в цілях, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності.

Фінансування витрат населення, спрямоване на задоволення споживчих потреб, є основною метою споживчого кредитування.

Об'єктами споживчого кредитування можуть бути товари (в тому числі предмети тривалого користування), послуги (медичні, туристичні, освітні і інші), гроші. Споживчий кредит є засобом задоволення різних споживчих потреб населення.

Суб'єктами споживчого кредиту, з одного боку, виступають кредитори (комерційні банківські організації, спеціальні установи споживчого кредитування, торгові підприємства та інші небанківські кредитні організації), а з іншого боку - позичальники (населення). Кредитор - кредитна компанія, яка надала споживчу позику, кредитна організація і некредитна фінансова організація, яка здійснює професійну діяльність з надання споживчих позик, а також особа, яка отримала право вимоги до позичальника за договором споживчого кредиту (позики) в порядку поступки, універсального правонаступництва або при зверненні стягнення на майно правовласника.

Позичальник - фізична особа, яка звернулася до кредитору з наміром отримати споживчий кредит (позику).

Об'єктивна необхідність існування споживчого кредитування є в розбіжності потреб населення в фінансових ресурсах, придбанні товарів і послуг з джерелами покриття даних потреб, тобто спостерігається невідповідність суми доходів населення країни і високими цінами на предмети тривалого користування або дорогі послуги.

Також суб'єкти кредитного ринку, в розпорядженні яких є вільні фінансові ресурси, мають можливість отримати від них додаткові доходи, завдяки передачі даних ресурсів позичальнику на умовах терміновості, платності, зворотності.

На споживче кредитування має істотний вплив ступінь розвиненості потреб населення і можливості реалізації їх на практиці, що представлено на рисунку 1.1.

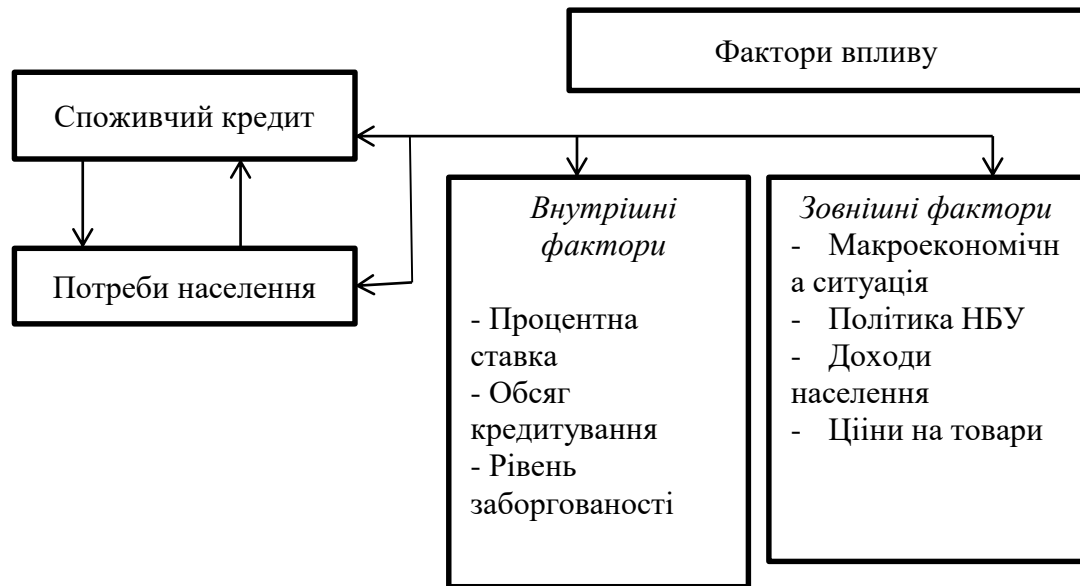

Рис.1.1 – Взаємодія споживчого кредиту з потребами населення

Як бачимо з рисунка 1.1 споживчий кредит є зручною формою сімейного фінансування, що дозволяє купувати необхідні товари відповідно до зміни систем цінностей і установок.

Споживчий кредит сприяє підвищенню споживання в поточному році, так як скорочується період очікування необхідних благ, за рахунок використання позикових коштів.

1.2 Процес управління організацією споживчого кредитування в банку

Кредитування є основним видом активних операцій універсальних комерційних банків і першорядним джерелом отримання доходу, при цьому кредитування населення займає в сучасних банках від 15 до 25% кредитного портфеля.

Одним з найпопулярніших видів кредиту в Україні є споживче кредитування. Близько 60% відсотків людей користуються споживчим кредитуванням, яке з кожним роком набирає популярність серед усіх верств населення.

Ефективна організація споживчого кредитування в комерційному банку сприяє диверсифікації банківської діяльності, отриманню доходів, а з точки зору банківських клієнтів – підвищення якості життя населення та стимулювання його платоспроможного попиту.

Активний розвиток споживчого кредитування в українській банківській системі почалося порівняно недавно з просування експрес-кредитування, тобто кредитування населення на невеликі терміни і суми. В даний час вітчизняні банки пропонують широкий асортимент кредитів для населення, який покликаний задовольняти різні потреби клієнтів.

Процес управління організацією споживчого кредитування в банку включає певну сукупність певних етапів, в результаті яких клієнт отримує кредит, а фінансова організація прибуток у вигляді відсотків по кредиту. У кожному банку розроблено свій процес кредитування.

Основними етапами кредитування є:

- 1) підготовчий етап включає в себе розгляд кредитної заявки, перевірку заявлених параметрів;
- 2) оцінка кредитоспроможності клієнта полягає у вивченні фінансового становища потенційного позичальника, кредитної історії, визначення максимальної суми кредиту;
- 3) оформлення кредиту підписання договору, видача кредиту;
- 4) супровід кредиту полягає в контролі за погашенням кредиту і своєчасному реагуванні на зміну фінансового стану позичальника з метою мінімізації ризику неповернення кредиту;
- 5) погашення кредиту..

Кожен з цих етапів вимагає ретельного опрацювання, що спирається на нормативно-правову базу. Нормативно-правові документи, що регулюють процес споживчого кредитування включають зовнішні і внутрішні нормативні документи.

До внутрішніх (банківських) процедур, які регулюють процес кредитування відносяться:

- 1) кредитна політика банку;
- 2) загальний порядок здійснення кредитних операцій;
- 3) зразки форм типових договорів;
- 4) методика оцінки платоспроможності клієнта і т.п.

Кожен банк самостійно розробляє нормативні процедури, регулюють різні процеси, в тому числі і кредитування.

Процес кредитування умовно можна розбити на кілька етапів, на кожному з яких уточнюються характеристики позички, способи її видачі та погашення (рис. 1.2).

Рис.1.2 – Етапи процесу споживчого кредитування фізичної особи

Рішення про можливість надання кредиту приймається або уповноваженою особою, або органом управління банку. З метою оптимальної організації кредитної роботи рішенням правління встановлюються повноваження начальника кредитного відділу, заступника голови правління з кредитів.

Пакет документів для розгляду кредитним комітетом складається з наступних документів (рис. 1.3).

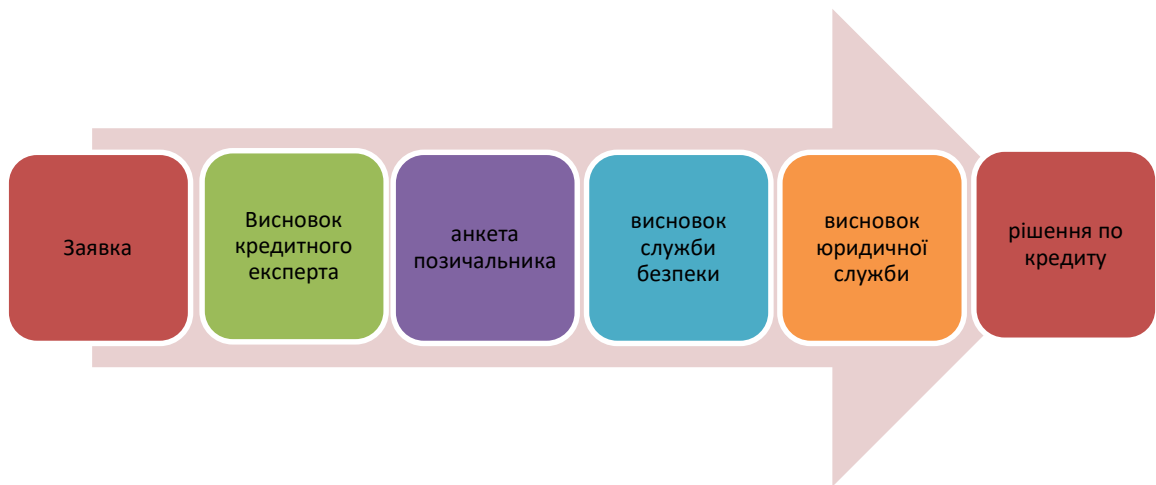

Рис.1.3 – Пакет документів для розгляду кредитним комітетом

Дії після прийняття рішення зображені на рисунку 1.4.

Рис.1.4 – Дії кредитного експерта після прийняття рішення кредитним комітетом

Таким чином, в розділі наведено процес управління організацією споживчого кредитування в банку. Було виявлено, що виділяють 4 основних етапи кредитування. Кожен з цих етапів вимагає ретельного опрацювання, що спирається на нормативно-правову базу.

Нормативно-правові документи, що регулюють процес споживчого кредитування включають зовнішні і внутрішні нормативні документи. В розділі також показано, що основними внутрішніми (банківськими) процедурами, які регулюють процес кредитування відносяться: кредитна політика банку; загальний порядок здійснення кредитних операцій; зразки форм типових договорів; методика оцінки платоспроможності клієнта і т.п.

2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

2.1 Характеристика ринку споживчого кредитування в Україні

Як показує практика, споживчий кредит – найбільш затребуваний сьогодні, на нього припадає близько 80% усіх запитів [6].

Кількість споживчих кредитів швидко зростає вже більше двох років. Кредити на поточні потреби переважають у портфелях низки банків. Співвідношення валових споживчих кредитів до ВВП є найнижчим у регіоні і має значення лише 5.7%. Боргове навантаження на домогосподарства помірне – становить усього 8.7% річного наявного доходу. Проте домогосподарства з найнижчими доходами значно більше користуються кредитами [5].

Кредити на поточні потреби складають 70% роздрібного портфеля (ще 20% – на придбання нерухомості, 7% – на придбання авто та 3% – на інші цілі). Одразу після кризи збільшення кредитування значною мірою пояснювалось відкладеним споживчим попитом. Наразі цей фактор не настільки значний.

Визначальними є високі споживчі потреби та помірне зростання доходів громадян. Перші спонукають громадян витратити майбутні доходи на задоволення особистих потреб. Другі створюють впевненість, що кредит не впливатиме на сімейний бюджет. Високий попит на кредитні ресурси дає змогу банкам зберігати високі ставки по кредитах.

Оскільки кредитування посідає значне місце у операціях банків, варто розглянути динаміку кредитних портфелів та їх структуру. На рис. 2.1 наведено динаміку обсягів кредитних портфелів банків України за 2016-2019 роки.

Рис.2.1 – Кредитний портфель та активи банків України за 2016-2019 рр.

В період з 2017 р. по 2019 р. кредитний портфель банків України збільшувався, незважаючи на зменшення кількості банків в Україні. Це свідчить , що на фінансовому ринку залишаються перевірені банки, які мають стабільне та стійке положення, примножують свої активи та працюють відповідно до законодавства, яке, нажаль, часто змінюється та диктує жорсткі умови функціонування. Детальніше динаміку та структуру споживчих кредитів, наданих фізичним особам розглянемо на рис. 2.2.

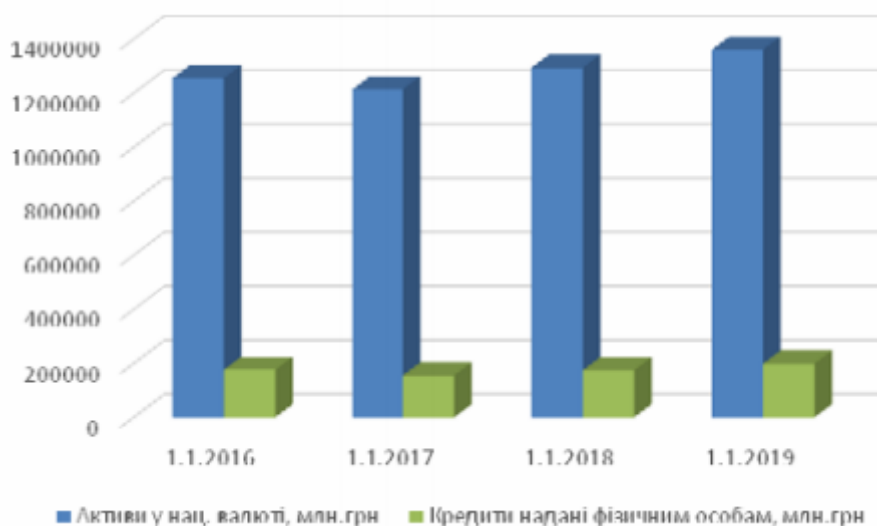

Рис.2.2 – Кредити надані фізичним особам та активи банків України за 2016-2019 рр.

Як видно, кредити надані фізичним особам у складі загальних активів банку займають досить малу частку. У 2017 році кількість виданих кредитів фізичним особам зменшилася на 20909 млн. грн. порівняно із 2016 роком. Разом із тим з 2017 по 2019 рр. кількість кредитів, виданих фізичним особам збільшилась, що свідчить про більшу довіру зі сторони банків до своїх позичальників, та зростання попиту на кредитування у фізичних осіб.

Три роки швидкого зростання обсягів доходів покращили очікування та активізували споживчу поведінку громадян. Споживання є і найближчим часом залишатиметься основним фактором зростання ВВП.

Приріст реальних споживчих витрат у першому півріччі 2019 року становив 11.3% р/р. (рис.2.3). Високий споживчий настрій спонукають попит на кредити для фінансування поточних витрат і придбання товарів тривалого користування.

Нові гривневі споживчі кредити банків збільшуються темпами, близькими до 30% р/р. Тому відношення нових споживчих кредитів банків до споживчих витрат досягло 7%. Для небанківських фінансових установ (НБФУ) цей показник становить дещо менше – 2%. Відношення приросту заборгованості населення за споживчими кредитами банків і НБФУ до споживчих витрат залишається низьким. Отже, роль споживчого кредитування населення у підтриманні споживчого попиту за останні роки значно посилилася.

Рис.2.3. Вплив споживчого кредитування на споживчі витрати

У таблиці 2.1 наведено динаміку виданих кредитів банками України за 2014-2020 роки та частку споживчих кредитів.

Таблиця 2.1 – Динаміка виданих кредитів банками України за 2014-2020 роки та частка споживчих кредитів

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальна сума кредитів, виданих банками України, млн..грн.	192479	211842	178440	163658	179063	202883	217035
У тому числі - <i>Споживчі кредити,</i> <i>млн..грн.</i>	136814	134711	106355	102563	129965	153491	177202
Частка споживчих кредитів у загальній сумі,%	71,08	63,59	59,60	62,67	72,58	75,66	81,65

Як видно з таблиці 2.1 динаміка виданих кредитів за останні роки мала неоднозначну тенденцію. У 2015 році відбулося збільшення суми кредитів на 19 363 млн.грн. у порівнянні з 2014 роком. До 2017 року відбувалося зменшення сум наданих кредитів. У 2017 році було видано кредитів на суму 163658 млн.грн., що на 48184 млн.грн. менше ніж у 2015 році.

Починаючи з 2016 року і до 2020 відбувається зростання загального розміру кредитів та споживчих. Станом на січень 2020 року загальний обсяг кредитів становив 217035 млн.грн, у порівнянні з 2017 роком збільшився на 53 377 млн.грн. Обсяг споживчих кредитів також збільшувався з кожним роком, починаючи з 2017 року. Станом на січень 2020 року споживчих кредитів видано на суму 177202 млн.грн, що на 74639 млн.грн. більше , ніж у 2017 році.

Як видно із розрахунків, зростає і частка споживчих кредитів у загальній сумі кредитів. Якщо у 2016 році частка становила 59,60%, то у 2020 році вона збільшилася до 81,65%.

Наглядно динаміку зміни обсягу виданих кредитів представлено на рис. 2.4.

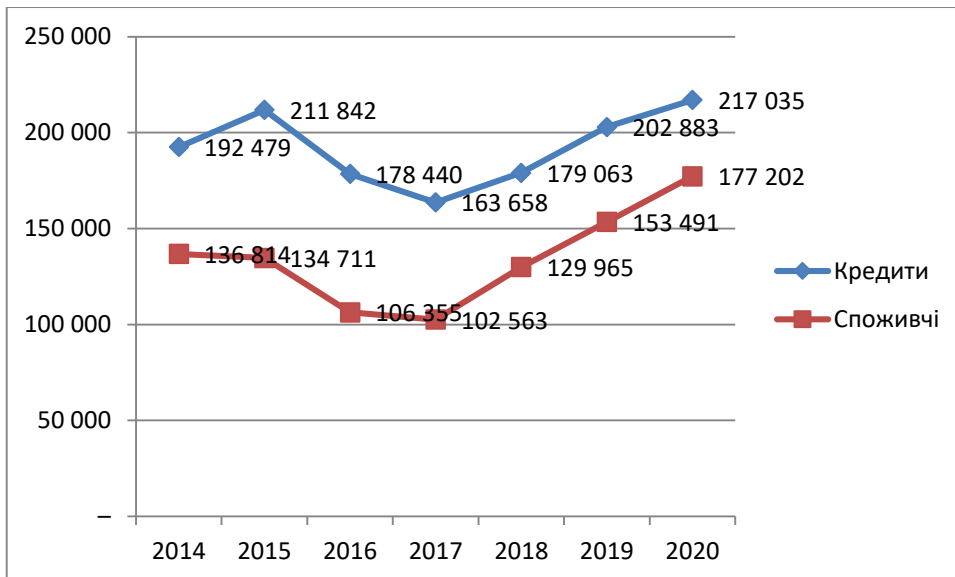

Рис.2.4 – Динаміку зміни обсягу виданих кредитів в Україні

Таким чином, надано оцінку динаміки розвитку ринку споживчого кредитування, було виявлено, що незважаючи на проблеми ринок вважається перспективним і розвивається.

2.2 Аналіз кредитного портфелю АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

АТ КБ «Приватбанк» розпочав свою діяльність на основі отриманої Ліцензії Національного банку України № 22 від 04.12.2001 р. на право діяльності як комерційного банку на фінансовому ринку України.

Необхідно наголосити, що ПАТ КБ «Приватбанк» двічі, у 2014 р. та 2016 р. міжнародними експертами з фінансового ринку провідного журналу «The Banker», який входить до групи «The Financial Times», визначався як «Банк року» серед фінансово-кредитних організацій з 149 країн серед 540 банків всього світу [9].

Держава в особі Міністерства фінансів України набула права власності на 100% акцій Банку 21 грудня 2016 року відповідно до статті 41 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2016 року № 961 «Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи», прийнятої з урахуванням

рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 грудня 2016 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки України в економічній сфері та захисту інтересів вкладників», введеного в дію Указом Президента України від 18 грудня 2016 року № 560, та на підставі пропозиції Національного банку України і рішення Ради з фінансової стабільності від 18 грудня 2016 року.

Одним із основних каталізаторів росту чистих активів банківської системи у 2018 році був приріст високоліквідних активів (+48 млрд. грн). Кредитний портфель банківської системи виріс на +33 млрд грн: +11 млрд грн приріст кредитного портфелю юридичних осіб, + 22 млрд грн приріст кредитного портфелю фізичних осіб.

Перш, ніж оцінити ефективність управління кредитними операціями в АТ КБ «ПриватБанк» почнемо із визначення типу кредитної політики банку. Для цього визначимо частку кредитів клієнтам у загальному обсязі активів банку. Проведені розрахунки наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз кредитної активності АТ КБ «ПриватБанк» у 2014-2019 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кредити клієнтам, млн. грн.	161339	177810	54692	38 118	52 020	61 033
Активи банку, млн. грн.	204585	264886	220018	259061	282 037	314106
Питома вага кредитів в активах банку	78,8%	67,13%	24,86%	14,71%	18,44%	19,43

Як свідчать дані таблиці 2.2, кредитна активність ПриватБанку зазнала значних змін внаслідок зміни форми власності. Так, до націоналізації банку кредитування займало левову частку в структурі активних операцій банку – 78,8% в 2014 р. та 67,13% а 2015 році. Найбільший обсяг кредитів, наданих АТ КБ «ПриватБанк», припав на 2015 р. і склав 177810млн. грн., в подальшому ми

бачимо згортання кредитної діяльності, що призвело до зменшення кредитного портфеля до 61 033 млн. грн. у 2019 році, тобто на 116777 млн. грн.,

У жовтні-листопаді 2016 року Банк реструктуризував частину кредитного портфеля загальною вартістю 137 082 мільйонів гривень, до вирахування резерву під знецінення станом на 31 грудня 2016 року.

В 2018 р. та 2019 р. ми спостерігаємо нарощування кредитного портфеля ПриватБанку. Так, приріст кредитних операцій банк в 2018 році склав 36,47% , в 2019 році – 17,32% .

Щодо позичальників, то АТ КБ «ПриватБанк» в 2014-2015 рр. надавав пріоритет юридичним особам, які працюють переважно у сфері торгівлі нафтопродуктами (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналіз кредитної активності АТ КБ «ПриватБанк» у 2014-2018 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Загальна сума кредитів клієнтам, млн. грн.	180 714	217 689	227 924	237 181	291 936
Кредити юридичним особам, млн. грн.	149 365	184 193	2 639	3 330	5 648
Питома вага кредитів юридичним особам в загальній сумі кредитів банку	82,7%	84,6%	1,2%	1,4%	1,9%
Кредити фізичним особам, млн. грн.	29 274	31 244	31 652	44 066	65 242
Питома вага кредитів фізичним особам в загальній сумі кредитів банку	16,2%	14,4%	13,9%	18,6%	22,3%
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу, млн. грн.	2 075	2 252	2 494	4 210	8 251
Питома вага кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу в загальній сумі кредитів банку	1,1%	1,0%	1,1%	1,8%	2,8%

Як видно з таблиці 2.3 частка кредитів, які надаються фізичним особам з кожним роком зростає. Якщо у 2014 році питома вага кредитів фізичним особам

становила 16,2% в загальній сумі кредитів банку, то у 2018 році вона становила 22,3%, що на 6,1% більше.

У структурі кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» з'явилася така позиція, як «Кредити, що управляються як окремий портфель». Станом на 31 грудня 2016, 2017 та 2018 років позиція «Кредити, що управляються як окремий портфель» включає в себе непрацюючі кредити, які були видані до 19 грудня 2016 року. На думку керівництва «ПриватБанку», цей портфель має такі ж показники кредитного ризику, незалежно від класифікації за галуззю економіки та напрямом комерційної діяльності. (рис. 2.5).

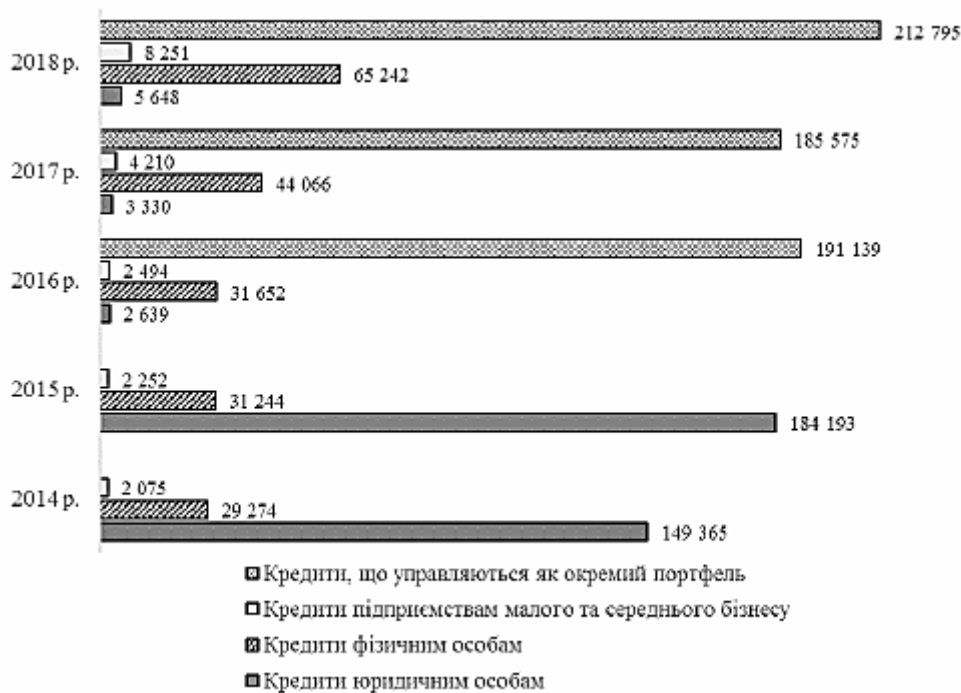

Рис.2.5 – Аналіз структури кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за видами позичальників у 2014-2018 рр.

Працюючи з корпоративним сегментом, Банк підтримує свій основний сегмент – роздрібний бізнес. Напрями кредитування фізичних осіб наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4. – Напрями кредитування фізичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» у 2014-2018 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Загальна сума кредитів фізичним особам	29 274	31 244	31 652	44 066	65 242
Кредити фізичним особам – кредитні картки	22 092	20 884	19 749	30 354	45 314
Питома вага карткових кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	75,5%	66,8%	62,6%	68,9%	69,8%
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	5 228	8 099	9 045	9 130	12 923
Питома вага іпотечних кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	17,9%	25,9%	28,8%	20,9%	20,3%
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	171	88	1 069	3 144	4 193
Питома вага споживчих кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	0,6%	0,3%	3,6%	7,3%	6,4%
Кредити фізичним особам на придбання автомобіля	232	261	264	264	332
Питома вага кредитів на придбання автомобіля в загальній сумі кредитів фізичним особам	0,8%	0,8%	0,9%	0,7%	0,9%
Інші кредити фізичним особам	1 141	1 648	1 054	660	672
Питома вага інших кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	3,9%	5,3%	3,5%	1,6%	1,4%
Фінансовий лізинг	410	264	164	197	654
Питома вага фінансового лізингу в загальній сумі кредитів фізичним особам	1,4%	0,8%	0,6%	0,5%	1,2%

Як видно з таблиці 2.4 кредитний продукт, який має найбільший попит у фізичних осіб є карткові кредити, обсяг яких щороку збільшується. За п'ять останніх років вони зросли удвічі. Так, якщо в 2014 в абсолютному вираженні карткові кредити склали 22 092 млн. грн., то в 2018 році вони становили 45 314 млн. грн, тобто темп приросту становить 105,11%.

Високою є також частка іпотечних кредитів – в 2018 році кожна п'ята гривня позичалася на придбання нерухомості. В абсолютному вираженні це

склало 5 228 млн. грн. в 2014 році, 8 099 млн. грн. в 2015 році та 9 045 млн. грн. в 2016 році. В 2017 році обсяг іпотечних кредитів змінився незначно і склав 9 130 млн. грн., а в 2018 році зріз втричі – до 12 923 млн. грн.

Спостерігається стабільне зростання споживчих кредитів – від 0,6% в 2014 році до 6,4% в 2018 році. В 2015 році спостерігалось найменше значення цього показника – 88 млн. грн. Із зміною клієнторієнтованості ПриватБанку в 2016 частка споживчих кредитів склала 3,6%, тобто 1 069 млн. грн. В 2017 році їх обсяг зріс майже втричі і досяг 3 144 млн. грн., а в 2018 році – 4 193 млн. грн.

Слід відмітити позитивну тенденцію в нарощуванні кредитування фізичних осіб через фінансовий лізинг. Оскільки ПриватБанк визначає це як пріоритет, можна сподіватися на подальше збільшення цього показника.

3 ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1 Проблеми і тенденції розвитку ринку споживчого кредитування в Україні

Споживче кредитування в Україні в останні роки зростає високими темпами. Це пов'язано, в першу чергу, з появою нових кредитних продуктів і доповненням вже існуючих. Однак ринок кредитування продовжує відчувати проблеми, пов'язаних з низькою платоспроможністю і фінансовою нестійкістю позичальників, недоліками в законодавчо-правовому та нормативному полі діяльності кредитних організацій, регіональними відмінностями в соціально-економічному та політичному положеннях та інші.

Ключова ставка може опуститися до 6% до кінця року, прогнозують експерти. Сам ЦБ не виключає зниження до 6-7% в залежності від ринкової кон'юнктури. Якщо ставка продовжить знижуватися, то вона потягне за собою вниз і роздрібні ставки.

Незважаючи на зниження частки проблемних кредитів, даний показник залишається значним. оптимальним значенням простроченої заборгованості прийнято вважати показник, що не перевищує 2 відсотка.

На перспективи обслуговування боргу в найближчі роки будуть впливати наступні фактори:

- підвищення податкового навантаження громадян, підвищення тарифів ЖКГ і сплеск інфляції негативно позначаться на реальних наявних доходах населення, зробивши обслуговування кредиту більш важким тягарем;

- підвищення пенсійного віку торкнеться громадян, які оформили кредит, які планували при виході на пенсію отримати додатковий дохід;

- зростання процентних ставок призведе до додаткових витрат при рефінансуванні кредитів.

Багато аналітиків відзначають кілька поведінкових типів банківських клієнтів: ті, які ні за яких умов не візьмуть кредит і ті, хто мав досвід обслуговування кредиту або мають поточний кредит. Видати кредит першому неможливо, тому зростання кредитування багато в чому пов'язаний зі другим типом клієнтів. Одним з показників, що характеризують близькість кризи споживчого кредитування, буде рівень боргового навантаження осіб, мають два і більше кредиту. Тому не можна ні за яких умов допускати ірраціональну поведінку комерційних банків, що супроводжується видачею додаткових довгих кредитів громадянам, дохід яких не росте.

Ще однією негативною тенденцією в розвитку кредитування фізичних осіб стає розширення масштабів діяльності небанківських структур, в тому числі з сегмента тіньового банкінгу, що проявляється:

- 1) в активній діяльності мікрофінансових організацій з надання кредитів населенню;
- 2) в розширенні масштабів діяльності ломбардів, регулювання яких НБУ тільки формується;
- 3) в появі сегмента ринку р2р-кредитування (кредитування peerto-peer, або так званого взаємного кредитування) і краудфандінга в цілому.

Таким чином, хоча кредитний портфель в банківській системі знаходиться в фазі активного розвитку, однак виникло і чимало проблем.

По-перше, проблеми споживчого кредитування в основному пов'язані з дуже високою насиченістю ринку, оскільки практично все населення має вже споживчі кредити і не хоче або не може брати нові.

По-друге, відзначимо, що спостерігається негативна динаміка зростання простроченої заборгованості.

По-третє, ще однією причиною стала несумлінність більшості банків, що має місце при підписанні договору з позичальником, банки замовчують про наявність прихованих виплат, в результаті особа, яка взяла споживчий кредит має виплачувати більш значну суму, ніж йому очікувалося.

По-четверте, іншою причиною скорочення темпів зростання споживчого кредитування експерти називають зниження вимог банками до позичальників при оформленні кредитів, що призводить до істотного зростання кількості «безнадійних кредитів», які несуть банкам реальну загрозу.

Таким чином, ринок кредитування в Україні поступово зростає, має досить високу тенденцію, однак спостерігається уповільнення темпів зростання, що свідчить про погіршення розвитку даного сектора економіки за рахунок появи нових проблем.

Крім очевидних переваг, споживчі кредити мають чимало проблем. Основні з них: проблема неплатежів по споживчим кредитами; кредитування, яке часто веде до «боргової ями»; низький рівень капіталізації, банки-новачки не можуть надати достатню кількість кредитів, у зв'язку з браком коштів.

Подібні проблеми можна вирішити кількома шляхами:

- вдосконалення методик оцінки кредитоспроможності споживачів,
- підвищення контролю над внутрішніми діями працівників,
- вдосконалення судової системи в банківській сфері,
- вивчення досвіду іноземних банків в даній сфері.

Важливу роль у вирішенні проблем грає і державне регулювання, цілями якого є:

- перерозподіл ресурсів у відповідність з можливостями сучасної економіки;
- контроль над рухом грошової маси на державному, регіональному і локальному рівнях;
- забезпечення умов для зростання результативності використання бюджетних позичок.

В цілому, споживче кредитування є одним з найбільш перспективних напрямків в банківській сфері. В першу чергу це обґрунтовано зростанням потреб сучасного соціуму, і як наслідок, розвитком ринку кредитування. Для вирішення проблем, що виникають в сфері кредитування, необхідний комплексний аналіз платоспроможності фізичної особи, аналіз фінансового

становища фірми-кредитора, для обліку можливих ризиків, статистичний аналіз ринку кредитування, вивчення тенденцій у кредитній сфері.

За своїм призначенням банк повинен представляти основу стабільності економічної системи і бути одним більш надійних і стійких інститутів суспільства. В сучасних умовах нестабільної економічного і правового середовища банки повинні прагнути не тільки до збереження, а й збільшення коштів своїх вкладників практично самостійно. В таких умовах першочергового значення набувають професійне управління банківськими ризиками та оперативне розпізнання, і облік факторів ризику.

У нинішніх економічних умовах, на жаль, зберігається високий рівень вразливості банківського сектора, високі ризики кредитування, які визначаються не досить ефективною структурою економіки, недоліками управління та низької прозорістю багатьох підприємств.

Безумовно, кредитні операції - це основа банківського бізнесу, адже саме ця ніша банківських послуг є головною статтею доходів банку.

Хоча ці операції і пов'язані з кредитним ризиком неповернення позики, якому схильні до банки в процесі кредитування клієнтів. Ефективне управління кредитним портфелем починається з ретельної розробки політики кредитування кредитною організацією. Формується документ, в якому сформульовані цілі, і завдання надання грошових коштів в частині забезпечення високої якості активів.

Ринок споживчого кредитування в Україні має значний потенціал. Серед основних тенденцій його розвитку можна назвати такі (рис. 3.1)

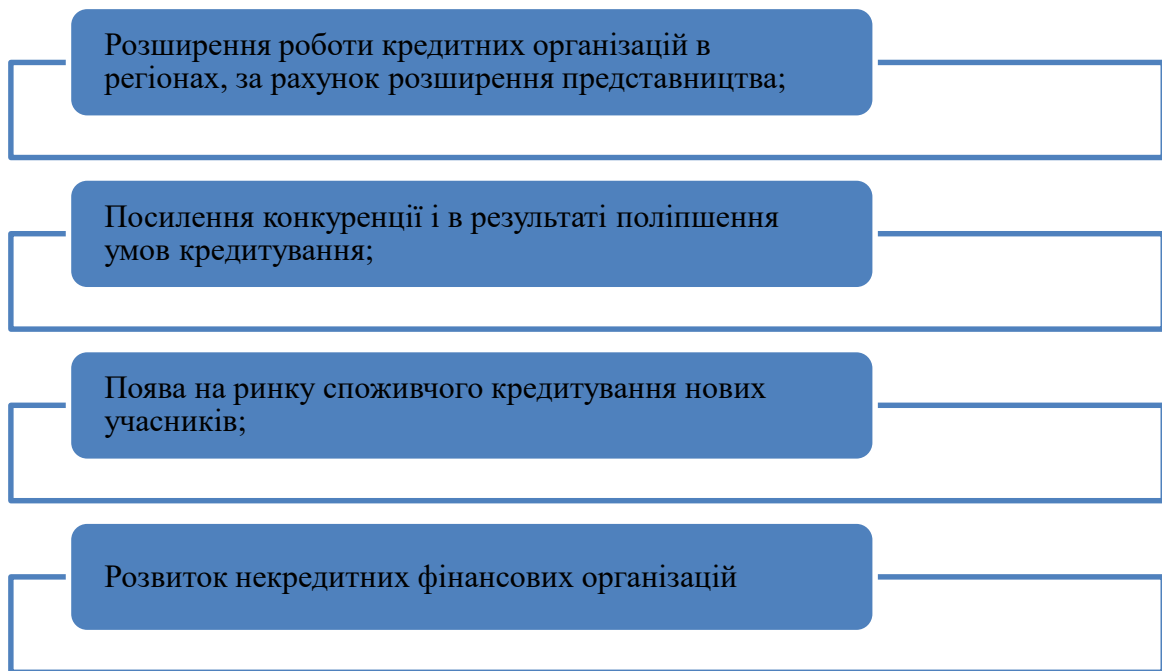

Рис.3.1 – Основні тенденції ринку споживчого кредитування в Україні

Наведені заходи можуть сприяти розвитку і зміцненню розвиненого ринку кредитування, який в значній мірі може виступити як джерело стимулювання споживчого попиту, зростання рівня добробуту громадян.

Отже, аналіз дозволив виявити, що споживче кредитування є перспективним і динамічним напрямком банківського бізнесу, яке навіть в кризових умовах розвитку української економіки має позитивною динамікою. Але сучасні умови реалізації споживчого кредитування в вітчизняних банках створюють передумови для формування проблем в його розвитку.

Основні завдання, які необхідно вирішити найближчим часом в сфері споживчого кредитування:

- 1) підвищення фінансової грамотності населення;
- 2) забезпечення громадян всією необхідною інформацією на етапі укладення договору;
- 3) запобігання неповернень заборгованості та захист кредиторів, в тому числі шляхом збору інформації, формування кредитних історій, підвищення дієвості інститутів застави і забезпечення;
- 4) вдосконалення системи роботи з поганою заборгованістю - дієвих судових і виконавчих процедур.

3.2 Пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Дослідження особливостей організації споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК» дозволив виділити наступні проблеми:

1. Відсутність у банку простого механізму кредитного повернення в разі неспроможності позичальника, а вартість таких помилок дуже велика: втрата коштів суми боргу, судові банківські витрати, адміністративні витрати, втрачений час банку, втрата коштів і втрата потенційних позичальників.

2. Проблеми класифікації та оцінки позичальника, що означають для банку необхідність достовірної оцінки потенційного позичальника кредитного продукту і відсікання в банку поганих позичальників.

3. Проблема кредитної застави, в першу чергу, сам механізм реалізації застави є незручним. В даний час багато лазівок в законодавстві дозволяють до того ж позичальникові продавати або передавати предмет застави.

4. Проблема зниження темпу росту видачі споживчих кредитів в АТ КБ «ПРИВАТБАНК» обумовлена зниженням попиту на продукти і перехід до конкурентів в зв'язку з досить високими процентними ставками.

Нами запропоновано такі шляхи вирішення вищевикладених проблем організації споживчого кредитування АТ КБ «ПРИВАТБАНК», що представлено на рис. 3.2

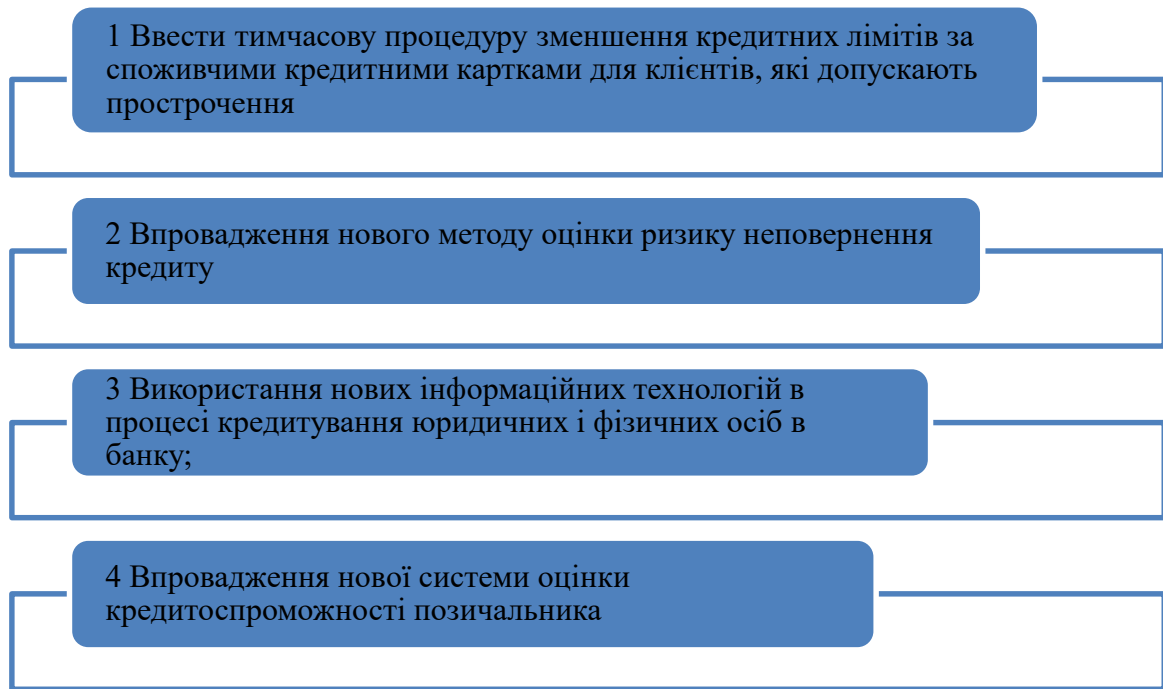

Рис.3.2 – Заходи щодо вдосконалення організації та просування споживчого кредитування в АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

ВИСНОВКИ

Економічний розвиток України, як й усіх держав світу, неможливо уявити без банківських криз, які періодично виникають і супроводжують діяльність банків, впливаючи на їх фінансові результати, а також на всі сфери життєдіяльності суспільства, знижуючи його добробут.

Зазначимо, що причинами таких банківських криз можуть бути як негативні наслідки політичної нестабільності, недосконалість законодавства у сфері кредитування, так і недостатній розвиток інституцій кредитного ринку, а також законодавства у сфері кредитування. Це є підґрунтям до погіршення основних макроекономічних показників, що означає ріст інфляції, зниження ВВП, зростання темпів безробіття і, нарешті, зниження доходів і купівельної спроможності населення, а це, своєю чергою, є визначальним фактором у споживчому кредитуванні.

У роботі виявлено, що споживче кредитування є досить перспективним сектором діяльності українських банків. Проте надання і супроводження споживчих кредитів супроводжується низкою проблем, які викликані, на нашу думку, як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками.

Для того щоб дослідити зміни в динаміці обсягів споживчих кредитів, нами охарактеризовано ситуацію з основними макроекономічними показниками.

Для того щоб зменшити ризики в секторі надання споживчих позичок, потрібно підвищити фінансову спроможність населення, відновити його довіру до банківської системи України, а також підвищувати рівень фінансової освіченості громадян і забезпечити належний рівень захисту споживачів банківських послуг.

Позитивним є те, що виконавчі органи влади приділяють цьому належну увагу. У 2012 р. Кабінетом Міністрів України була затверджена Стратегія реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 рр., а у червні 2017 р. набув чинності Закон України «Про споживче

кредитування», який розширює права позичальників і покладає додаткові обов'язки на кредиторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія. Київ: Центр наук.дослідж. Нац. банку України; Знання, 2011. 504 с.
2. Банківський менеджмент [Текст] / О. А. Кириченко, І. В. Геленко, С. Л. Роголь та ін. За ред. Кириченко О.А. . – К.: Академія, 2013. – 320 с.
3. Васюренко О. В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту : монограф. [Текст] / О. В. Васюренко, В. Ю. Подчесова. – К.: УБС НБУ, 2010. – 191 с.
4. Грищенко Т. В. Проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків [Текст] / Т. В. Грищенко, О. А. Падалко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2005. – №79. – С. 12-15.
5. Грошово-кредитна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1.
6. Грошово-кредитна та фінансова статистика – 2017 / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45361172>.
7. Гуцал І. С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України : (питання теорії, методики, практики) : монограф. [Текст] / Гуцал І. С. – К. : ВАТ «БІБЛЬОС», 2001. – 242 с.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Доценко І.О., Доценко В.В. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 12. Ч. 1. С. 94–98.
10. Економічний словник-довідник / за ред. С.В. Мочерного. Київ: Феміна, 1995. 368 с.
11. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=32236491

12. Івасів Б.С. Гроші та кредит: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2008. 528 с.
13. Карбівничий І. В. Теоретичні аспекти формування кредитної політики банку [Електронний ресурс] / І. В. Карбівничий. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4550/1/МБК_2006_55.pdf
14. Ковальчук А.Т. Банківський кредит: правові засоби повернення. Київ: Знання, 2001. 150 с.
15. Носова Т.П. Современная система кредитования физических лиц / Т.П. Носова, А.В. Семин // Финансы и кредит. – 2007. – № 29. – С. 28–31.
16. Огляд банківського сектору / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>.
17. Пересада О. А. Кредитування міжнародними фінансово-кредитними установами українських підприємств [Текст] / Пересада О. А. – К. : Лібра, 2001. – 126 с.
18. Приватбанк став «Банком року 2016» у рейтингу найкращих світових банків «The Banker». Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/news/privatbank-stal-bankom-goda-2016-v-rejtinge-luchshih-mirovyh-bankov-the-banker/>
19. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734 VIII 4640. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.
20. Савлук М.І., Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф. та ін. Гроші та кредит: підручник / за заг. ред. М.І. Савлука. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 598 с.
21. Сергєєва О.С. Управління грошовими потоками банків : дис. ... канд. ек. наук : спец. 08.00.08 / О.С. Сергєєва. – Одеса, 2015. – 282 с.
22. Слобода Л. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період / Л. Слобода, Н. Дунас // Вісник НБУ. – 2011. – № 4. – С. 46–51.

23. Фінансова звітність Публічного Акціонерного Товариства КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/about/fnansovaja-otchetnost/>

24. Бондаренко Л. А., Ухова І. М. Значення та вплив системно важливих банків на стан банківської та економічної системи. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 27-35. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-04).